

Zbiór tkanin i ubiorów w skarbcu katedry w Uppsali

Kolekcja liturgicznych i świeckich ubiorów z okresu od XIII do XX wieku jest najbogatsza w północnej Europie i należy do jednej z najbardziej interesujących i najlepiej opracowanych w skali światowej. Anges Geijer opracowała ją w formie katalogu wydanego w językach szwedzkim i angielskim w 1964 roku¹. Jednakże w tym okresie zbiory te znajdowały się przeważnie w magazynie katedralnym a tylko najstarsze zabytki udostępniono na niewielkiej ekspozycji. Dopiero podczas remontu samej katedry dokonano poważnych inwestycji, które pozwoliły na wystawienie znacznej części kolekcji w czteropiętrowej gotyckiej wieży. Tak więc dopiero od kilku lat wspaniałe te zbiory w znakomitej oprawie architektonicznej, zostały udostępnione zwiedzającym. Kolekcja katedry w Uppsali ma szczególne znaczenie wobec znacznego zniszczenia skarbców kościelnych Danii i Norwegii w okresie reformacji. Można ją porównywać jedynie z rozbity obecnie kolekcją kościoła Mariackiego w Gdańsku, która w całości stanowiła jeszcze poważniejszy zbiór tkanin i haftów pochodzących z okresu średniowiecza. Użytkowanie katolickich ubiorów liturgicznych po wprowadzeniu reformacji w Szwecji spowodowało wprawdzie zniszczenie niektórych tkanin, lecz ocalało bogate ich zasoby.

Omawiana kolekcja obejmuje 97 kompletów ubiorów liturgicznych i świeckich. Na podstawie zachowanych inwentarzy katedry z lat 1314, 1320, 1652 i 1693 ustalono, że straty wyniosły ponad połowę starszych zabytków. Czterdzieści ubiorów liturgicznych pochodzi z okresu pomiędzy 1270 a 1560 rokiem, a więc sprzed wprowadzenia reformacji w Szwecji. Są to paramenty kościelne wykonane z wzorzystych tkanin jedwabnych lub też zdobione haftem figuralnym. Najstarszy komplet paramentów należał do arcybiskupa Fulco i pochodzi z około 1270 roku. Haft figuralny złotem i barwnym jedwabiem przedstawia na kapie 30 scen męczeństwa różnych świętych. Na podstawie szczegółowej analizy technicznej i ikonograficznej A. Geijer ustaliła, że haft wykonano we Francji, nie zaś w Anglii, jak początkowo sądzono. Kapa ta należy do najważniejszych zabytków średniowiecznego malarstwa igłą. Uzupełnia ją manipularz wykonany podobną techniką, reszta paramentów zaginęła. Dwa inne zespoły paramentów kościelnych pochodzą z końca XIII i początku XIV wieku, stanowiąc połączenie jedwabnych tkanin wzorzystych zapewne włoskich, tkanych techniką diasprową, i haftów figuralnych. Obok

¹ Agnes Geijer, *Textile Treasures of Uppsala Cathedral from Eight Centuries*, Stockholm 1964.

wyrobów pochodzących z północnych Włoch część paramentów uszyto z tkanin chińskich importowanych w XIII lub XIV wieku. Na uwagę zasługują cztery ornaty wykonane przez hafciarza Alberta ze Sztokholmu. Pracował on w tym mieście w okresie od 1473 do 1509 roku i wykonał dość znaczną część haftów figuralnych.

W okresie po wprowadzeniu reformacji nowe katolickie ubiory liturgiczne stały się znacznie mniej liczne. Na koronację Eryka XIV w 1561 roku sprawiono strój arcybiskupa, z którego zachowała się kapa z białego adamaszku ze złotem i mitra. Poza kilkoma ornatami z XVII w. w skarbcu katedralnym przechowano 15 ubiorów liturgicznych z lat 1850—1930. Szczególne znaczenie mają ubiory świeckie przechowane jako pamiątki po sławnych osobistościach. Należy do nich suknia królowej Małgorzaty (1353—1412) uszyta w początku XV w. z tkaniny jedwabnej fioletowo-brązowej tkanej splotem diasprowym. Kompletny ubiór z tego okresu stanowi unikat w skali europejskiej. Poza tym przechowano trzy komplety ubiorów rodziny Sture, Svantego z synami Nilsem i Erykiem zamordowanych przez Eryka XIV. Ubiory uszyte przed 1567 rokiem zgodnie z modą zachodnio-europejską uzupełniają cztery koszule i liczne dodatki jak czapki i dziane rękawice. Nowa ekspozycja ukazuje cały zespół tych cennych zabytków.

Irena Turnau
(Warszawa)

Ryc. 1. Suknia królowej Małgorzaty z początku XV wieku, wg A. Geijer, *Textile Treasures of Uppsala Cathedral from Eight Centuries*, Stockholm 1964, tabl. 72